

Søgan um nátaſjúkuna í Føroyum

Sanna Dahl Niclasen

Í 1930-árunum tók ein ring umfarssjúka seg upp í Føroyum, og hon gjørði nögv um seg, serstakliga í syðra parti av landinum. Tað var psittacosis, ella pappageykasjúkan, í Føroyum eisini kallað nátaſjúkan ella havhestasjúkan. Nögv hevur verið talað og skrivað um hesa sjúku, eisini tey seinastu árini. Misskiljingar og skeivar upplýsingar¹ hava verið, og tí havi eg hildið tað vera neyðugt og eisini áhugavert at geva eina so óhefta frágreiðing sum til ber um, hvussu hon tók seg upp, og hvussu tað eydnaðist at basa henni eftir fáum árum.

At fólk kundu fáa psittacosis, varð fyrstu ferð ávist í 1879². Tað var sveitsiskur lækni, Ritter, sum ávisti hetta, og tá varð sligið fast, at menniskju kundu verða smittað av sjúkum pappageykum. Seinni varð funnið, at eitt virus var atvoldin í sjúkuni. Hetta varð á fyrsta sinni ávist í 1930. Upprunaliga herjaði sjúkan mest í Suðuramerika; menniskju vórðu har smittað av pappageykum, sum livdu í frumskógunum. Tað vóru tó mest tamir pappageykar, sum fingu sjúkuna. Øll árini vóru spjaddir tilburðir í Suðuramerika. Men smáar umfarssóttir komu eisini bæði í Norðuramerika og í Europa, har fólk vóru smittað av tomum

pappageykum, sum vóru førdir til hesilond.

Tann största farsóttin av hesari sjúku var í 1929-30. Hon byrjaði í 1929 í Argentina í býnum Cordoba og breiddi seg síðan til fleiri býir í Suðuramerika og seinni til býir í Norðuramerika og Europa. Talið til samans av tilburðum tann veturin var mett til 750-800.

Í Danmark vóru teir fyrstu kendu tilburðirnir í februar 1930.³ Tá vóru 5 sjómenn innlagdir á Oyrarsundshospitalið í Keypmannahavn við psittacosis. Teir komu allir av einum donskum skipi »Louisiana«, sum kom til Keypmannahavnar úr Suðuramerika tann 1. februar. Hetta skipið hevði fleiri pappageykar úr Brasilia um borð, og fleiri av teimum vóru sjúkir og doyu. Læknarnir á Statens Serum Institut kannaðu nakrar av teimum deyðu pappageykunum, og ein av læknunum á Serum-instituttinum kannaði eisini teir sjúku sjómenninar av Louisiana. Úrslitið var, at 4 læknar, sum arbeiddu á Statens Serum-institut, vórðu smittaðir av hesi somu sjúku. Tilsamans vóru 10 tilburðir av psittacosis í Danmark tað árið, og teir vóru umrøddir í »Ugeskrift for Læger« í tveimur

greinum í 1930² og 1932³. Her varð millum annað sagt frá, at sjúkuavgerðin var ógvu-liga torfør, tí at ringt var at skilja millum hesa og aðrar fepursjúkur, sum til dømis influensu og landfarsótt, um ikki upplýsing var givin um, at pappageykar vóru nær-indis.

Í Føroyum vóru teir fyrstu tilburðirnir um heystið í 1930 suðuri í Vági. Tá komu nakrir tilburðir av einari óvanligari fepur-sjúku, sum kom knappliga á. Arthur Rasmussen (seinni Vaag) var tá lækni í Vági. Hann var lækni í syðru helvt av Suðuroynni frá 1927 til 1934. Hann sá beinan vegin, at hetta var ein óvanlig sjúka.

Í einum skrivi eftir Paula Dahl⁴, fyrrverandi yvirlækna á Dr. Alexandrines Hospitali sæst, at ein lækni frá Statens Seruminsti-tut, Knud Bojlén, var komin til Føroya heystið 1930 at kanna landfarsótt (tyfus) í Føroyum og finna smittuberar. Í Vági vóru fleiri tilburðir av tyfus og paratyfus, og tí var Bojlén har suðuri at kanna mæguligar smittuberar. Afturkomin til Havnar segði Bojlén frá, at Arthur Rasmussen hevði biðið hann koma at síggja nakrar sjúklingar, sum høvdu eina ringa fepursjúku. Teir vóru báðir og kannaðu hesar sjúklingar og vóru samdir um, at landfarsótt var tað ikki. Og so segði Bojlén: »Det pudsige er, at jeg synes, jeg kender sygdommen, men jeg kan ikke komme på, hvad det er for en sygdom«. Hann hevði tá sæð tilburðirnar av sjúkuni á Statens Seruminstitut um várið sama ár.

Arthur Rasmussen í Vági sá um heystið í 1930 fimm tilburðir av hesi ókendu sjúku, og í 1933 vóru aftur fleiri ringir tilburðir av somu sjúku í allari Suðuroynni og Sand-oynni, og Arthur Rasmussen varð sann-fördur um, at tað mátti vera ein nýggj og

higartil ókend sjúka. Hon líktist hvørki vanligum lungnbruna ella influensu, sum hann eisini sá nógvar tilburðir av.

Arthur Rasmussen helt hetta vera so týdningarmikið, at hann kunngjørði tað fyrir læknunum í Føroyum, og á fundi í fór-oykska læknafelagnum í mai 1934 helt hann fyrilestur um sjúkuna, sum hann kallaði »Primær epidemisk alveolopneumoni«.

Nógv ár seinni hoyrdi eg Paula Dahl siga frá fundinum, og eg skrivaði tá frásøgn hansara upp:

»Arthur Rasmussen greiddi frá sjúku-eyðekennunum og segði, at sjúkan byrjaði altíð knappliga við høgum fepri, høvuðpínu, vamli og pínu í kroppinum, men næstan ongum hosta ella spýtti og ongari trøngd. Í fyrstuni var einki at hoyra, men nakrar dagar seinni hoyrdist ljóð sum frá lungnbruna.

Aftan á fyriesturin kom drúgt orðaskifti. Hinir læknarnir vóru ivengasamir, allarmest R. K. Rasmussen lækni á Eiði. Hann helt, at tað mundi vera vanlig influensa við lungnbruna, og hann kveistr-aði burtur próvgrundirnar hjá Arthur Rasmussen. Eg helt tað eisini vera eina óvanliga sjúku. Hesi árini 1930-33 hevði eg eisini sæð einstakar tilburðir av sjúkuni. Eg lýsti hana sum eina tyfosa ella septiska sjúku og mótmælti R. K. Rasmussen, men hann helt tó fast við sít. Harður orðadráttur stóðst av hesum, og endin var, at R. K. Rasmussen varð illur og rýmdi av fundinum.

Heimafturkomin fór R. K. Rasmussen av álvara at hugsa um orðaskiftið á fundinum. Hann fór at lesa í lærubókum um ymis-k sløg av lungnbruna, og í einari grein eftir Faber, professara á Ríkishospitalinum í Keypmannahavn, fullu eyguni á orðini

»De sputumløse pneumonier«, og har stóð eisini psittacosis nevnd. Hann fór tá at lesa um psittacosis í lærubókum og greinum.«

Hóast Arthur Rasmussen fekk líttl undirtøku við sínum sjónarmiðum frá hinum læknunum í Føroyum, skrivaði hann tann 24. juni 1934 grein í »Ugeskrift for Læger«⁵ um hesa føroysku umfarssjúku. Greinin hjá Arthur Rasmussen bygdi á 68 tilburðir tilsamans, 26 frá honum sjálvum, 22 frá N. F. Rasmussen, fylkislækna á Tvøroyri, og 20 frá Fuglsang Damgaard, lækna á Sandi. Her gav hann nágreiniliga frágreiðing um sjukueyðkennini, og hann metti um atvoldina til sjúkuna og endaði við at skriva, at hon var ókend.

Í 1934 fór Arthur Rasmussen úr Føroyum og kundi sostatt ikki fylgja gjølla við í tí, sum fyribórt her.

Fólk í Føroyum talaðu nóg um hesa hættisligu sjúku, sum tók seg upp hvort heyst, serstakliga í syðra parti av oyggjum. Fólk kallaðu hana lungaplett, lungapest ella septembersjúkuna, og nóg orðaskifti var millum fólk um, hvør orsókin mundi vera.

Tá ið R. K. Rasmussen sá greinina hjá Arthur Rasmussen í »Ugeskrift for Læger«, fell honum í eyguni, sum fyrr nevnt, at eyðkennini fyri hesari sjúku mintu nógum um psittacosis ella pappageykasjúku.

Hann fór tá miðvist at savna tilfar um allar tilburðir av sjúkuni í Føroyum, og í oktober 1936 helt hann fyrilestur í Læknafelag Føroya um úrslitini av kanningunum.

Eftir at hann hevði borið hesar tilburðir saman við teir tilburðir av psittacosis, sum voru lýstir í greinum bæði úr Danmark, Svøríki og øðrum europeiskum londum, fann hann tveir hóvuðsmunir millum ta føroyiske umfarssjúkuna og hinár.

Annar var, at í Føroyum voru tað mest konufólk, ið fingu sjúkuna, og bara vaksin fólk. Børn fingu hana ikki. Av øllum sjúklingunum í tí føroysku umfarssjúkuni voru bara 14% mannfólk. Alla aðra staðni var lutfallið millum mannfólk og konufólk nakað eins.

Hin munurin var, at allir tilburðirnir í Føroyum voru í septembermánaði, frá 31. august til 23. september, meðan tilburðirnir aðrastaðni voru meira spjaddir, mest um heystið og um veturin.

Hesir eginleikar við tí føroysku umfarsjúkuni elvdu trúliga til, at hann fekk tað hugskot, at nátin kundi vera upphav til sjúkuna. Nátaungaveiðin byrjaði í fuglabjørgunum í seinastu viku av august og á sjónum um leið eina viku seinni. Hetta samsvarar væl við tilgerðartíðina hjá psittacosis, sum vanliga er millum eina og tvær vikur, bæði í teimum føroysku og øðrum tilburðum. At nátin kundi vera smittukeldan hóskaði væl við tann eginleikan, at konufólk oftast fingu sjúkuna í Føroyum, tí sum kunnugt voru tað altið vaksnar gentur og konur, sum royttu nátar, og tá var smittuvandin stórur. Um onkur náti var fongdur við psittacosis, kundi virus við fjaðrunum spjáðast upp í loft, og tey, sum royttu, kundu anda tað í seg.

Hjá pappageykum voru tað næstan altið ungir fuglar, sum fingu sjúkuna og spjaddu hana víðari; og her hava tað altið verið nátaungarnir, sum hava finguð sjúkuna og borið smittuna víðari í tí stutta tíðarskeiði, meðan teir voru sjúkir. (Eldri fuglar kundu vera smittuberar og sostatt smitta ungarnar). Hjá fuglunum rakti virus mest sodningarlagið, teir fingu skrapu, sum dálkaði fjaðrarnar, og á henda hátt kundi virus spjáðast víðari.

Sjúkan var álvarslig. Av teimum, sum fingu hana, doyðu 18,2%. Konur, sum vóru við barn, tá ið tær fingu sjúkuna, vóru serstakliga illa fyri, av teimum doyðu 80%.

Í frágreiðing hjá Jógvani Zachariasen⁶ amtslækna til Sundhedsstyrelsen fyri árið 1936 stendur: »Kommunelæge R. K. Rasmussen, Eiði, holdt sidste efterår foredrag i lægeforeningen om den såkaldte lungeplet. Han gav en nøje udredning af symptomerne og påviste, at disse symptomer var i nøje overensstemmelse med papegøjesygesymptomerne. Han vilde dog ikke absolut hævde, at sygdommen var papegøjesyge. Jeg er tilbøjelig til at tro, at han har fået fat i den rigtige ende der. Be- synderligt er det i hvert fald, at denne sygdom altid optræder i efterårsmånerne. Den begynder jo næsten altid, efter at fangsten på »havhestur« (*fulmaris glacialis*) er afsluttet.«

Tann 20. september í 1937 varð sjúklingur innlagdur á Dr. Alexandrines Hospital við hesari nú væl kendu sjúku. Sjúklingurin doyði dагin eftir, at hon var innløgd. Pauli Dahl⁷ yvirlækni sendi kanningartilfar av yrkisgønum til Gregersen prosector í Aarhus og spurdi beinleiðis, um broytingarnar vóru samsvarandi við eyðkennini fyri psittacosis, og svareð var, at øll eyðkenni fyri psittacosis vóru at finna. Gregersen hevði tá ikki sjálvur sæð nakran tilburð av sjúkuni.

Í ársfrágreiðingini hjá Jógvani Zachariasen⁸ amtslækna fyri árið 1937 stendur: »Herefter må man sige, at den af dr. Arthur Rasmussen (Vaag) beskrevne primære epidemiske alveolopneumoni er identisk med psittacosis, og da sygdommen optræder lige efter fangsten af havhestunger, er der al sandsynlighed for, at sygdom-

men stammer fra fangsten af denne fugl. Jeg vil håbe, at det i løbet af dette efterår vil lykkes at fastslå, at fuglen er fængt med eller smittebærer af psittacosis.«

Í september 1938 stóð greinin hjá R. K. Rasmussen⁹ í »Ugeskrift for Læger«. »Er primær epidemisk alveolopneumoni og psittacosis samme sygdom?« Greinin varð sum nevnt hildin sum fyrilestur í tí føroyska læknafelagnum tann 6. oktober í 1936, og R. K. Rasmussen tók sama evni upp aftur á læknafundi tann 7. mai í 1937.

Í greinini kom R. K. Rasmussen til ta niðurstøðu, at tann føroyska umfarssjúkan var samlík psittacosis, og at nátin kundi vera upphavið til sjúkuna.

Nú var bara eftir at prógva hetta.

Frá árinum 1938 eru til skjals nógv brøv¹⁰ skrivað ímillum Juel Henningsen, deildarstjóra í Sundhedsstyrelsen, og Thorvald Madsen, stjóra á Statens Serum-institut, øðrumegin og R. K. Rasmussen, Jógvan Zachariasen og Paula Dahl hinumegin um, hvussu kanningar skuldu fara fram av bæði möguligum sjúklingum í 1938 og av fuglum, serstakliga nátaungum.

Kanningartilfar varð sent til Statens Serum-institut, bæði blóð og yrkisgøgn frá sjúklingum, sum vóru deydir av sjúkuni í 1938 (tað árið doyðu fýra fólk í Føroyum av sjúkuni). Røntgenmyndir av fleiri sjúklingum vóru eisini sendar.

Nógvir nátar bæði gamlir og ungar vórðu sendir úr Skúvoy og úr Suðuroy. Pauli Dahl var sjálvur í Skúvoy og stóð fyri sendinguum av nátaungum. Hetta var ilt við at gera, tí langt var ímillum skipsferðir, og ringt var at fáa költ fuglarnar niður, so at teir ikki spiltust. Nógvir vóru rotnir, tá ið teir komu fram.

Statens Serum-institut var tá ikki útgjort

til at gera kanningar av hesum slag, sum til dømis kanningar av virusi.

Frá Statens Seruminstytut voru tí blóðroyndirnar sendar til Bedson professara í London, og alt hitt tilfarið varð sent til Robert Koch Institut í Berlin.

Tann 22. september í 1938 komu boð frá Juel Henningsen¹⁰ til Jógvan Zachariases um, at psittacosis virus var funnið í einstökum nátaungum frá eini sending úr Skúvoy, og tann 24. oktober 1938 kemur aftur boð frá Juel Henningsen til Paula Dahl, at virus er funnið í blóði og livur frá einum sjúklingi, sum var deyður á Dr. Alexandrines Hospitali í september. Frá London komu eisini boð um, at andevni móti psittacosis-virus var funnið í blóði frá fýra sjúklingum.

Nú var prógyað, at primær epidemisk alveolopneumoni var samlík psittacosis, og at nátaungin var smittuatvoldin.

Við dygdargóðum og væleydnaðum samarbeiði var gátan um ta føroysku umfars-sjúkuna nú loyst eftir fáum árum.

Virus varð ongantíð funnið í gomlum nátum ella øðrum fuglum, sum voru sendir til Danmarkar tað árið.

Í desember í 1938 sendi Pauli Dahl¹⁰ skrif til lögtingið um at játta pening til fleiri kanningar av nátaungum og gomlum nátum um heystið 1939. Hetta varð eisini gjört, og nógvir fuglar vórðu sendir í september 1939, men av tí at sambandið við Danmark var ógvuliga óregulig, eftir at 2. heimsbardi var brostin á, tóku sendingarnar ov langa tið, og tilfarið var ov gamalt til, at tað kundi vera kannað. Kanningarnar miseydnaðust sostatt í 1939.

Heystið 1939 sæst í einum skrivi frá Juel Henningsen¹⁰ á Statens Seruminstytut, at teir arbeiddu við at gera eina rannsóknar-

deild har til at kanna psittacosis og aðrar virussjúkur, so at teir árið eftir í september 1940 kundu vera væl fyrireikaðir til at gera gjölligari kanningar av nálastovnum í Førøyum og möguliga av øðrum sjófuglum. Allar hesar kanningar voruðu av ongum, eftir ar Danmark var hersett av tyskinum.

Av teimum nevndu brøvunum¹⁰ sæst eisini, at ætlanin var, at R. K. Rasmussen og Pauli Dahl skuldu gera eina heildarfrágreiðing um tilburðirnar av hesari sjúku og um, hvussu tað eydnaðist at fáa greiðu á orsókunum, men hetta varð av ongum.

Í 1939 varð forboð sett fyri allari náta-veiði í Føroyum, og tey næstu árini var eingin tilburður av sjúkuni. Tað var í sær sjálvum prógy um, at nátin var smittuberin.

Árini undir 2. veraldarbardaga og tey fyrstu árini aftaná hoyrdist einki um psitta-cosis í Føroyum.

Í 1950 gjørði læknafrøðideildin við lærda háskúlan í Keypmannahavn av at heiðra R. K. Rasmussen við at tilnevna hann dr. med. honoris causa fyri tað slóðbrótandi arbeidi, hann hevði gjort viðvirkjandi psittacosis í Føroyum.

Tá Arthur Vaag frætti hetta, varð hann ógvuliga vónsvikin, og í einari grein¹¹ í »Ugeskrift for Læger« tann 1. juni 1950 legði hann R. K. Rasmussen undir at hava tikið sær sjálvum allan heiðurin av at hava avdúkað sjúkuna. Til tess at skilja atburð Arthur Vaags er neyðugt at fara eitt sindur aftur í tíðina.

Tann 14. november 1938 varð fundur hildin í »Berliner mikrobiologische Gesellschaft«¹² í Berlin um ta føroysku umfars-sjúkuna, og Juel Henningsen og Thorvald Madsen, stjóri á Statens Seruminstytut, voru bodnir við til fundin.

Á hesum fundi gav Haagen professari

frágreiðing um kanningarnar á Robert Koch Institut, sum vístu, at psittacosis-virus varð funnið bæði í blóði og í yrkisgøgnum frá féroyskum sjúklingi, sum var deyður av sjúkuni, og at sama virus varð funnið í nátum úr Føroyum.

Tað var stórhending, at hetta virus á fyrsta sinni varð funnið í fugli av heilt øðrvísi slag enn pappageykum, og at tað hevði elvt til umfarssjúku í Føroyum.

Hvussu tað kann bera til, at nátin varð fongdur við hesi sjúku, var ein áhugaverdur spurningur. Nátin, sum ferðast víða um Atlantshavið, kann hava etið fongdar pappageykar, sum vóru blakaðir út frá skipum, ið hóvdu ført pappageykar úr Suðuramerika til Europa. Av hesi orsök helt Haagen, at sjúkan psittacosis átti at fáa annað navn (navnið varð seinni broytt til ornithosis).

Síðan helt Juel Henningsen stuttan fyrestur við frásøgn úr greinini hjá R. K. Rasmussen í »Ugeskrift for Læger« tann 1. september 1938 um teir 165 sjúklingar, sum fingu féroysku umfarssjúkuna. Av tí at skotbráið frá tí at virus varð funnið, og til fundin tann 14. november 1938, var so stutt, hevði tað ikki boríð R. K. Rasmussen til hvørki at koma á fundin sjálvur ei heldur at senda nakað handrit.

Gildemeister endaði fundin og heiðraði R. K. Rasmussen fyri tað fyrimyndarliga arbeidi, hann hevði gjört, so nú var bert eftir at leggja lokasteinin á verkið.

Fýrilestrurin hjá Juel Henningsen¹³ varð endurgivin sama ár í tyska tíðarritinum »Zentralblatt für Bakteriologie, Parasitenkunde und Infektionskrankheiten«. R. K. Rasmussen stóð sum hóvundur at greinini, men sum nevnt hevði Juel Henningsen skrivað hana sum eina fyribils frásøgn.

Greinin hjá Arthur Rasmussen (Vaag)

frá 1934 varð nevnd í fyrikestrinum hjá Juel Henningsen, men stóð ikki í bókmentaskránni undir greinini, sum annars er vanlig mannagongd.

Hetta var skeiwt gjort av Juel Henningsen.

Verri var, at Th. Thjøtta¹⁴ í »Lærebok i bakteriologi« hevði skrivað eina grein um psittacosis-farsóttina í Føroyum, og har stóð, at R. K. Rasmussen var upphavsmáður at bæði greinini í 1934 og í 1938. Av tí at teir hóvdu bádir sama eftirnavn, hevur Thjøtta blandað nøvnini á teimum báðum saman og hildið tað vera sama mann.

Skilligt er soleiðis, at órættur var gjørður Arthur Vaag, við tað at lutur hansara í uppgreiðingini var næstan burturgloymdur. Hansara slóðbrótandi kliniska arbeidi fyrist í 1930-árunum fekk í fyrsta umfari lítla og onga viðurkenning. Hevði hann ikki sæð, at hetta var ein nýggj sjúka í Føroyum og kunngjort tað fyri læknunum í Føroyum og í »Ugeskrift for Læger« í 1934, hóvdu trúliga fleiri ár gindið, áðrenn skil var fangið á, hvør sjúkan var, og áðrenn orsókin til hennara varð funnin. Men R.K. Rasmussen kann undir ongum umstóðum vera lastaður fyri hetta.

Í einari greinarøð í »Ugeskrift for Læger« í juni-juli 1950 um psittacosis í Føroyum sæst eisini, at Juel Henningsen¹⁵ gav Arthur Vaag umbering fyri, at arbeidið hjá Arthur Rasmussen bara var nevnt inni í greinini, men at tað ikki stóð í bókmentalistanum undir greinini, sum vanligt er.

Í greinunum, sum stóðu í »Ugeskrift for Læger« í 1950, fekk Arthur Vaag tó viðurkenning fyri tað slóðbrótandi arbeidi, hann hevði gjört. Í viðmerking í U.f.L. tann 15. juni 1950 skrivaði Herman I. Bing¹⁶ professari í »intern medicin«, sum var

vinmaður R. K. Rasmussens, millum annað: »Det gör mig ondt at måtte gå imod dr. A. Vaag (tidligere Rasmussen). Dr. Vaag har i det pågældende spørgsmål gjort en stor indsats ved at opstille og afgrænse sygdommen »primær epidemisk alveolopneumoni«. Som han selv skriver er artiklen herom kort og koncentreret, men dog udtømmende med hensyn til alle kliniske karakteristika. Dr. Vaag har derved på en særdeles smuk måde indflettet sig i rækken af de på Færøerne virkende læger, som lige fra Panums dage har beriget vor medicinske viden. Men æthiologien til denne lidelse fandt han ikke, det gjorde R. K. Rasmussen.«

Arthur Vaag¹⁸ fekk 10.000 kr. í heiðurs-Rasmussen umbering fyri tær skuldsetingar, sum hann hevði lagt hann undir.

Arthur Vaag¹⁸ fekk 10.000 kr í heiðurs-gávu frá tí danska læknafelagnum fyri lut sín í uppgreiðingini, men ikki fyrr enn í 1958.

At enda eri eg komin til hesa niðurløgu: Øðrumegin vil·eg reinsa R. K. Rasmussen fyri tær skuldsetingar, sum hann er lagdur undir, eisini seinni í blaðgreinum,¹ at hann skal hava hildið sínar hugsanir um psittacosis-farsóttina í Føroyum fyri seg sjálvan í fleiri ár og á henda hátt tarnað uppgreiðingini. At R. K. Rasmussen er heilt ósekur í skuldsetingunum, sæst skilliga við hesari frágreiðing.

R. K. Rasmussen skrivaði sjálvur ferð eftir ferð, at tað sum hann veit um hesa sjúku, hevur hann fyrst og fremst frá Arthur Vaag, tí sjálvur segði hann seg ikki hava sæd nakran tilburð av sjúkuni.

Til tess at gera tað heilt greitt, fari eg at endurgeva brot úr grein hjá Hans Debes Joensen,¹⁹ fyrrverandi landslækna í »Uge-

skrift for Læger« t. 22. juni 1950: »For enhver, der er inde i forholdet, står sagen nemlig ganske klar: Dr. Arthur Vaag (tidligere Rasmussen) var ubestridt den første, der på Færøerne iagttog og beskrev den sygdom, som han selv kaldte »primær epidemisk alveolopneumoni«, men dr. R. K. Rasmussen, Eiði, var lige så ubestridt den, der på grundlag af andres – først og fremmest dr. Vaags – iagttagelser og beskrivelser i et grundigt og forbilledligt arbejde konkluderede, at der var en til vished grænsende sandsynlighed for, at denne sygdom var identisk med psittacosis, og – hvad ning – at stormfuglens endnu ikke flyvedygtige unge, fulmaris glacialis, var sygdommens årsag. Disse to forhold står uden for enhver diskussion.«

Fyri hetta varð R. K. Rasmussen av røttum heiðraður á lærda háskúlanum í Keypmannahavn t. 3. oktober 1950.

Hinumegin má sigast, at Arthur Vaag fekk ov lítla viðurkenning fyri tað framúrskarandi kliniska arbeidi, sum hann gjørði í 1934, og sum hevði sín stóra lut í, at henda herviliga umfarssjúka varð avdúkað so skjótt, sum hon veruliga varð.

Keldur.

1. Dagblaðið, m.a. 25/10 og 30/10 1985.
2. C.H. Würtzen: Seks tilfælde av psittacosis og en oversigt over sygdommen. Ugeskrift for Læger 1930, bls. 907.
3. Otto Moltke: Fire tilfælde av psittacosis hos mennesker. U.F.L. 1932, bls. 78.
4. Skjal frá 1939 á Føroya Landsskjallasavn.
5. Arthur A. Rasmussen: Primær epidemisk alveolopneumoni. U.F.L. 1934, bls. 691.
6. Medicinalberetning for Færøernes Amtslægekreds for året 1936.

7. Skjal frá 1937 á Føroya Landsskjalasavni.
8. Medicinalberetning for Færøernes Amtslægekreds for året 1937.
9. R.K. Rasmussen: Er primær epidemisk alveolopneumoni og psittacosis samme sygdom? U.f.L. 1938, bls. 989.
10. Skjöl frá 1938 og 1939 á Føroya Landsskjalasavni.
11. Arthur Vaag: Historien om psittacosen på Færøerne. U.f.L. 1950, bls. 804.
12. E. Haagen und G. Mauer: Über eine auf den Menschen übertragbare Viruskrankheit bei Sturmvögeln und ihre Beziehungen zur Psittakose. Serpent úr Zentralblatt f. Bakteriologi, Parasitenkunde und Infektionskrankheiten, 1939, bls. 237.
13. R.K. Rasmussen (Skrivað av E. Juel Henningsen): Über eine durch Sturmvögel übertragbare Lungenerkrankung auf den Färöern. Sama rit 1938, 89.
14. Th. Thjøtta: Lærebok i Bakteriologi, Bd.3, 1944, bls. 113.
15. E. Juel Henningsen: Historien om psittacosen på Færøerne. U.f.L. 1950, bls. 964.
16. Herman J. Bing: Historien om psittacosen på Færøerne. U.f.L. 1950, bls. 872.
17. Arthur Vaag: Historien om psittacosen på Færøerne. U.f.L. 1950, bls. 995.
18. Arthur Vaag: Ornithosen på Færøerne. 1965, hæfte 3, bls. 18.
19. Hans D. Joensen: Historien om psittacosen på Færøerne. U.f.L. 1950, bls. 899.

Summary

In the 1930's there was an epidemic in the Faroes of a previously unknown serious infection. During the first years it was most prevalent on Suðuroy, Sandoy and Skúvoy, and then later spread all over the Faroes.

In 1934 Arthur Rasmussen (later Vaag), a general practitioner in Vágur, gave a lecture in the Faroes Medical Association and wrote an article in the Danish Medical Journal, »Ugeskrift for Læger«, on this unknown infection, which he called »primær epidemisk alveolopneumoni«.

On the basis of Arthur Rasmussen's article, R.K. Rasmussen, a general practitioner in Eiði, embarked upon the collection of the particulars of all the cases in the Faroes, which he then studied.

In a lecture in the Faroes Medical Association in 1936, he came to the conclusion that this infection was psittacosis (parrot fever), and that the young of the fulmar (Fulmaris glacialis), which is caught in August – September every year, might be the source of infection.

In September 1937 it was established that patients at Dr. Alexandrines Hospital, who had died, had psittacosis. In 1938 the psittacosis virus was found both in fulmar young and in Faroes patients who died in that year. Thus the mystery of the Faroese epidemic was solved within a few years.